

Zielona Góra 14. 04. 2022r.

Dr hab. Inetta Nowosad, prof. UZ
Uniwersytet Zielonogórski

RECENZJA

pracy doktorskiej Pani mgr ANNY MALISZ na temat:
„STEREOTYPIZACJA PŁCIOWA UCZNIÓW PRZEZ NAUCZYCIELKI. POLSKO –
SŁOWACKIE STUDIUM PORÓWNAWCZE”

napisanej pod kierunkiem Pani doc. Mgr Mariany Sirotovej, PhD oraz
promotor pomocniczej dr Estery Twardowskiej-Staszek
przewidzianej do obrony
w Wydziale Pedagogicznym
Akademii Ignatianum w Krakowie,
Kraków 2022, s. 243.

Recenzja została przygotowana na wniosek Rady ds. Stopni Naukowych Akademii Ignatianum w Krakowie z dnia 28 stycznia 2022, Uchwałą nr 22/2021/2022 zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego w sprawie szczegółowego trybu przeprowadzania czynności w przewodach doktorskim i habilitacyjnym oraz w postępowaniu o nadanie tytułu profesora.

Codziennosc szkolnego zycia jest obszarem czesto eksplorowanym przez badaczy, zwlaszcza w obszarze relacji nauczyciel – uczen. Nie dziwi to, bowiem trudno przecenic role nauczyciela w procesie edukacji uczniow. Mozna przyjac, ze jakość pracy nauczycieli postrzegana jest przez badaczy jako jeden z kluczowych czynnikow poprawy efektow nauczania¹. Potwierdza zalozenie, ze potencjal szkoły wyłania się z potencjalu nauczycieli, którzy są najbardziej wartosciowym jej zasobem². Zwraca rowniez uwage na role nauczycieli w tworzeniu wysokiej jakości edukacji, w tym rózne wymiary edukacyjnej i kulturowej rzeczywistości – nie tylko te jawne, ale takze ukryte³. Bowiem, szkoły to złożone, nieprzewidywalne organizacje społeczne, które są niezwykle podatne na wiele potężnych zewnetrznych i wewnetrznych sil⁴, których rozpoznanie i oglad ma kluczowe znaczenie.

Można uznać, że ważnym i potrzebnym zabiegiem jest próba oglądu rzeczywistości edukacyjnej przez badacza, rozpoznawanie jej potencjalu ale też ograniczeń, by w dalszej kolejności podjac próby ich pokonania. Bez wątpienia temat przyjetý przez Panią mgr Annę Malisz STEREOTYPIZACJA PŁCIOWA UCZNIÓW

¹ J. Hattie, *Visible Learning: A Synthesis of over 800 Meta-analyses Relating to Achievement*, Routledge, London 2008.

² Ch. Day, *Rozwój profesjonalny nauczyciela. Uczenie się przez całe życie*, Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne: Gdańsk 2004, s.17.

³ Por. M. Chomczyńska-Rubacha, K. Rubacha, *Płeć kulturowa nauczycieli. Funkcjonowanie w roli zawodowej*, Oficyna Wydawnicza „Impuls”: Kraków 2007.

⁴ J. Blásé, *The Politics of Life in Schools*, Sage Publications: London 1991.

PRZEZ NAUCZYCIELKI. POLSKO – SŁOWACKIE STUDIUM PORÓWNAWCZE wpisuje się w tak wyznaczone ramy. Przystaje do tzw. studiów gender w edukacji, które choć rozwijane na świecie u progu lat 70. (w Anglii i USA), to jednak w Polsce z dużym opóźnieniem i zdecydowanie mniejszą dynamiką. Doktorantka ma tego świadomość i jak sama podkreśla w słowach wstępu: „Problematyka stereotypów rodzajowych to dla pedagogiki teoretyczne i praktyczne zadanie” (s.5) Z dużym zatem zadowoleniem można odczytać próbę oglądu szkolnej rzeczywistości edukacyjnej ujawniającej istniejące na tym polu nierówności przez pryzmat demaskowania stereotypowego podziału ról ze względu na płeć. Choć takie ujęcie eksploracji badawczych ma już swoją tradycję i sięga 1972 roku przyjęcia dokumentu ujawniającego praktyki dyskryminacji ze względu na płeć (The Sex Discriminations Act) oraz zakazującego ich kontynuowania w oświacie⁵, to ujawniony już wówczas problem dyskryminacji osiągnięć szkolnych dziewcząt i chłopców z różną siłą obecny jest współcześnie. Ten wysoce niezadowolający stan wymaga bacznej uwagi. Zwraca uwagę na skalę problemów koniecznych do rozwiązania i odpowiedzi na wiele pytań; nie tylko o przyczynę tego typu działań, ale też o skuteczność przygotowania fachowego nauczycieli do zawodu, zdolność do refleksji, świadomość własnego wpływu oraz podlegania przemianom, w tym pokonywania własnych ograniczeń. Mgr Anna Malisz ma świadomość, że „nauczycielski repertuar zachowań to nie tylko wynik ich kontrolowanych, wyuczonych działań, które wpisują się w wykonywaną profesję, ale również echo ich osobowości wyrażonej w zasobie osobistych kompetencji, przekonań, sposobu widzenia i oceny edukacji szkolnej” (s.7). W efekcie wyłania się szerokie pole odpowiedzi na pytanie o możliwość tworzenia (mikro)polityki i praktyki w celu wspierania zmian wartości, wzorców, ról, metod i modyfikacji odbicia doświadczeń kulturowych nauczycieli?

Przywołane pole pytań i wątpliwości kieruje baczna uwagę na potrzebę wzmocnienia w środowisku szkolnym nowych, niepraktykowanych wcześniej rozwiązań. Pokonania narosłych, utrwalonych, świadomych i nieświadomych wzorów uznawanych przez nauczycieli w swojej praktyce za oczywiste. Na tym polu Autorka dysertacji podjęła próbę odpowiedzi na powyższe kwestie realizując badania teoretyczno-eksploracyjne w schemacie porównawczym – Polski i Słowacji (s.7). Jak zauważa dalej „przekrój socjokulturowych cech społeczeństwa słowackiego i polskiego wskazuje na niewielkie różnice pomiędzy oboma krajami. Widać wyraźną dominację stereotypowych wzorów kobiecości i męskości zarówno u nas, jak i naszych sąsiadów. Pomimo przynależności do UE w obu krajach kwestia równości na gruncie polityki oświatowej schodzi na dalszy plan, ustępując miejsca zakorzenionej idei szkoły konserwatywnej i narodowej” (s.7). Ma to dalsze konsekwencje: w sposób marginalny wyposaża się nauczycieli w wiedzę i kwalifikacje niezbędne do prowadzenia edukacji antydyskryminacyjnej, na co nakłada się feminizacja zawodu i związane z nią w obu krajach silniejsze utrzymanie stereotypizacji ról płciowych w „kreowaniu oświatowej kobiecej kultury” (s.8).

Przedstawiona do recenzji rozprawa doktorska mgr Anny Malisz pod względem formalnym jest pracą dobrze skonstruowaną i w całości dotyczącą zapowiedzianej w tytule problematyki. Jest również strukturą wielowymiarową osadzoną na

⁵ M. Chomczyńska-Rubacha, K. Rubacha, Płeć kulturowa nauczycieli..., op. cit., s. 9.

teoretycznym polu społeczno-poznawczym rozwoju ról płciowych Alberta Bandury i Kay Bussey oraz interdyscyplinarną, która wpisuje się w rozległy obszar badań pedeutologicznych z uwzględnieniem dorobku antropologii kulturowej, psychologii i socjologii edukacji. Praca bowiem z jednej strony zwraca uwagę na problemy związane z profesjonalnym funkcjonowaniem nauczycieli eksponując aspekt zachowań związanych z płcią jako wyniku projektu kulturowego. Z drugiej strony porusza kwestie dotyczące szczególnej sytuacji edukacyjnej dzieci – „płeć to nie tylko produkt biologii, ale również wynik środowiskowych nacisków, przekonań i wzorców” (s.8). Jest to zatem praca ewidentnie interdyscyplinarna ale również wielowymiarowa. Wielowymiarowość jest bowiem widoczna w rozpoznaniu uwarunkowań profesjonalnego funkcjonowania nauczycieli w dwóch krajach: Polsce i Słowacji. Wpisuje się w pole badań porównawczych - trudnych i rzadziej podejmowanych przez badaczy, by nie powiedzieć sporadycznie. Mimo istniejących podobieństw i warunków kulturowych Polski i Słowacji, istnieją ważne różnice – zwłaszcza w obszarze kształcenia nauczycieli. Anna Malisz podkreśla: „Tym co różni oba kraje jest system kształcenia nauczycieli. Pod względem liczby godzin, jaką studenci muszą odbyć w ramach kształcenia psychologiczno-pedagogicznego, czasowego rozkładu zajęć z tego modułu oraz układu treści kształcenia, charakteryzuje się on wyższym statusem niż w Polsce” (s.8). Istniejące różnice mogą prowadzić do postawienia hipotezy, iż wysoki standard studiów nauczycielskich może sprzyjać osłabieniu bądź eliminacji tendencji do stereotypizacji płciowej uczniów. Jednak byłoby to daleko idące uproszczenie, bowiem przygotowanie i funkcjonowanie zawodowe nauczycieli, to procesy, które w swojej istocie są zawsze procesami wielostronnymi, wielozakresowymi i nie dającymi się sprowadzić do prostej triady: podejmowanie (bądź zaniechanie) działania – następstwa – konsekwencje. Świadomość ta dowodzi ogólnej wiedzy teoretycznej Autorki w dziedzinie nauk pedagogicznych, jak również Jej kultury naukowej. Pogłębiają to badania porównawcze wymagające od Badaczki szerokiego oglądu specyficznych dla Polski i Słowacji uwarunkowań nie tylko kulturowych ale też innych: historycznych, społecznych, politycznych, czy ekonomicznych uwarunkowań kształtujących współczesne oblicze oświaty. O trudności czynionych poszukiwań świadczy choćby nieliczne grono naukowców podejmujących tego typu poszukiwania. Znaczącą wartością przyjętego podejścia jest przybliżenie nieznanych na gruncie polskim opracowań i rozpoznanie problemu w naszym i sąsiednim kraju. Tym samym praca dopełnia dotychczasowy stan wiedzy na wielu polach: tzw. studiów gender w edukacji, badań porównawczych i oczywiście pedeutologicznych.

Wiele z przywołanych przez Doktorantkę argumentów może być wysoce inspirująca w przekształcaniu edukacji dzieci, ale też szerzej w dyskursie na temat kompetencji zawodowych nauczycieli w przygotowaniu oraz doksztalcaniu i doskonaleniu zawodowym. Podjęcie się tak szerokiego wachlarza spraw, wydaje się zadaniem trudnym. Trudnym, ale niezwykle potrzebnym. Zauważenie potrzeby badań we wskazanych obszarach, ukazuje również ich Autorkę, jako osobę nie tylko wrażliwą, ale też odważną, która nie boi się trudnych wyzwań. Stąd cenne jest wieloaspektowe przedstawienie zagadnienia i podjęcie udanej próby przeanalizowania podejść teoretycznych i przeprowadzenia badania. Wyłania z cienia nie tylko zaniedbany obszar funkcjonowania zawodowego nauczycieli i nie daje przyzwolenia

na jego marginalizację, ale swoimi badaniami oświetla potrzebę zwrócenia na niego uwagi i czyni to w dwóch krajach: Polsce i Słowacji.

Wnioski stanowią kapitalny materiał do wypracowania systemowych rozwiązań tworzących warunki doskonalenia przygotowania zawodowego nauczycieli, uczulają na zmianę podejścia przygotowania nauczycieli do fachowej refleksji, rozwoju kompetencji zawodowych. Każda więc próba zintensyfikowania badań i refleksji w tym zakresie spotyka się z zainteresowaniem oraz wzbudza określone nadzieje na eliminowanie luk i wypracowanie spójnego ujęcia odpowiadającego na społeczne zapotrzebowanie.

Bez wątpienia, zagadnienia postawione przez Doktorantkę omawianej pracy stanowią niezwykle wartościowy problem naukowy. Tym samym z pełnym przekonaniem mogę uznać problematykę podjętą przez Panią mgr Annę Malisz za doniosłą badawczo i wyeksponować kilka jej cech:

- Pierwsza to adekwatność, bowiem praca wpisuje się w nowe, mało jeszcze rozpoznane kwestie, pozostające na marginesie głównego nurtu dociekań badawczych.
- Drugą z cech jest użyteczność – praca jest zorientowana na poszukiwanie nowych sposobów oddziaływania na polepszenie jakości edukacji uczniów.
- Trzecią z cech jest perspektywiczność – rezultaty badań mogą przyczynić się do wypracowania procesu poprawy jakości kształcenia i doskonalenia nauczycieli.
- Czwartą z cech jest nowatorstwo – podjęty temat nie jest jeszcze wystarczająco opracowany.

Rozprawa, którą przygotowała mgr Anna Malisz, ma dobrze przemyślaną, klarowną, logiczną i odpowiednio rozwiniętą strukturę, w której wyróżnione zostały dwie części z wyodrębnionymi w nich rozdziałami: w części pierwszej – nazwanej *Ramy teoretyczne pracy* - trzy i części drugiej o tytule *Podstawy metodologiczne badań własnych* – dwa, po których zamieszczono zakończenie, bibliografię, spis tabel i aneks. Pod względem formalnym praca jest dobrze skonstruowana i w całości dotyczy zapowiadanej w tytule problematyki. Sprawia wrażenie wnikliwie przemyślanej i spójnej merytorycznie. Przyjęta kolejność prezentowanych rozdziałów ma charakter problemowy i stanowi spójną całość w jednakowej konstrukcji: analiza kluczowych dla zjawiska pojęć i ich interpretacja, by dalej na uzyskanej teoretycznej podbudowie przedstawić założenia badawcze i dokonać analizy materiału badawczego. Zawarte w pracy części dopełniają się – to poprawne podejście świadczy o opanowaniu sztuki pisania prac naukowych.

Część teoretyczna, czy nazwana przez Autorkę „Ramy teoretyczne pracy” zbudowana jest z trzech rozdziałów. Pierwszy z nich o tytule *Stereotypizacja płciowa – pojęcia, terminy, formy* (s. 11-98) poświęcony został omówieniu dostępnej literatury niezbędnej w doprecyzowaniu kluczowych dla tematu terminów: stereotypu i stereotypizacji. Znajdujemy tu dobrze przeprowadzony wywód wprowadzający – można by rzec od ogółu do szczegółu. Doktorantka zdefiniowała i zinterpretowała przyjęte w pracy kluczowe pojęcia umożliwiające precyzyjne zaprojektowanie badań. Wyjaśniony został proces powstawania stereotypów, ich cechy i funkcje. Znajdujemy tu odwołania do pedagogiki, socjologii, psychologii i antropologii, co umożliwia wielowymiarowy ogląd wyjaśniający proces kształtowania się tożsamości rodzajowej

człowieka. Omówiła szczegółowo teorię społeczno-poznawczą rozwoju ról płciowych Alberta Bandury i Kay Bussey jako bazową w przyjętym projekcie badań.

Te zgoła wprowadzające rozważania tworzą grunt pod wyjaśnienie mechanizmów istnienia stereotypów w rzeczywistości szkolnej, które zostały poddane dyskusji w kolejnym rozdziale: *Udział szkoły w tworzeniu stereotypów rodzajowych wobec uczniów i uczennic – rola nauczyciela w tym procesie* (s.99-129). Jak ujmuje Autorka, to „próba spojrzenia na socjalizację ról płciowych z perspektywy wpływów społecznych uruchamianych przez instytucję szkoły, a konkretnie przez osobę nauczyciela” (s.9). Walorem tej części pracy jest ukazanie zachodzących w szkolnej codzienności procesów oraz możliwych do zaistnienia zjawisk przez pryzmat szerokiego kontekstu ich uwarunkowań instytucjonalnych i zadań zawodowych nauczycieli. Takie ujęcie bez wątpienia wymaga dojrzałości i niezbędnego dystansu. Z tym Autorka poradziła sobie znakomicie.

Rozdział trzeci o tytule *Socjalizacja kobiet na Słowacji i w Polsce, system kształcenia nauczycieli oraz problematyka równości płci w praktyce kształcenia* (s. s. 130-165) wprowadza w odmienne konteksty społeczno-kulturowe kształcenia nauczycieli w dwóch krajach: Polski i Słowacji. Doktorantka analizuje tu najważniejsze aspekty doświadczeń socjalizacyjnych kobiet w obu krajach, wskazuje na ich specyfikę, by wyodrębnić podobieństwa i różnice. Część ta stanowi ważny punkt wyjścia pod wskazane tematem badania porównawcze, osadza je w szerokich uwarunkowaniach kontekstowych jako warunek zrozumienia rezultatów zaplanowanych badań.

Opracowane przez mgr Annę Malisz *Ramy teoretyczne pracy* stanowią obszerną część, w której Autorka nie referuje ważnych i mniej ważnych tez zawartych w publikacjach różnych autorów, lecz prowadzi analizę problemów uznanych za istotne i w sposób zbiorczy prezentuje stanowiska wielu naukowców. W przyjętym zabiegu Anna Malisz unika odkrywania rzeczy, zjawisk dawno już upowszechnionych. W ten sposób praca nie zawiera zbędnych powtórzeń z innych publikacji, jest uporządkowana i wyraźnie ukazuje tok myślenia Autorki. Nie bez znaczenia jest to, że literatura naukowa, z której korzysta jest bogata i zawiera publikacje zarówno nowe jak i starsze, można by rzec klasyczne w danej dziedzinie, przybliży również mniej znane w Polsce publikacje słowackich autorów. Doktorantka udowadnia swoje odczytanie, ale nie tylko, również dojrzałość. Potrafi prezentować własne ujęcia, wykazując, że jest nie tylko rzetelnym sprawozdawcą, ale też umie samodzielnie konstruować klasyfikacje naukowe. Tym samym zawarty w tej części przegląd literatury jest wartościowy merytorycznie i dobrze uporządkowany, mocno wzbogacony o źródła słowackojęzyczne oraz publikacje w języku angielskim.

Moje uwagi dotyczące tej części pracy mają charakter raczej redakcyjny i warto, by Autorka rozważyła je przy podjęciu zamiaru opracowania monografii - do czego zachęcam! Proponowałabym usunięcie podziału na części i drobne korekty wybranych tytułów rozdziałów/podrozdziałów, przeniesienie jednego podrozdziału (1.11) do części metodologicznej jako opis modelu badań oraz przyjęcie jednakowej koncepcji prezentacji podsumowania obszarów teoretycznych – tzn. jeśli wprowadzamy formułę podsumowania, co jest niezwykle cenne – to po każdym z rozdziałów lub z tego zrezygnować i zastosować podsumowanie na koniec pracy (aktualnie po rozdziale 1 podsumowania nie ma, a jest po rozdziale 2 i 3). Warto

rozważyć również: - usunięcie podrozdziału 1.1. zaś jego treść zastosować jako wprowadzenie do rozdziału I; - unikać tytułu jako zdania pytającego (1.2) w zamian można: Stereotypy – analiza pojęcia lub dyskusja wokół pojęć (lub jeszcze inaczej); - proponuję skrócić nazwę podrozdziału 1.9. np. Stereotypy w socjalizacji w zakresie ról płciowych; - 1.10 zamienić „Wpływ” na Znaczenie języka w przyswajaniu (stereotypowej) roli płciowej; - podrozdział 1.11 jak już wcześniej wskazałam, przeniosłabym do części metodologicznej jako podstawa teoretyczna przyjętego modelu badań. Proponuję również skrócenie tytułu rozdziału II na: Udział szkół i nauczycieli w tworzeniu stereotypów rodzajowych wobec uczniów i uczennic. Korektę tytułu rozdziału III na np. Kształcenie nauczycieli w Polsce i Słowacji wobec polityki równości płci. Przypomnę, moje uwagi mają tu charakter redakcyjny i są propozycją do rozważenia, która nie podważa przyjętej w pracy logiki wypowiedzi – jest innym jej oglądem. Może zainspiruje do lepszych rozwiązań wskazując możliwy kierunek udoskonalenia pracy i jej odbioru przez czytelnika. Moja sugestia dotyczy jedynie wzmocnienia przesłania Autorki i lepszego wyeksponowania zawartej w pracy treści, by w planowanej publikacji książkowej zostały przez czytelników lepiej zauważone.

Część II to *Podstawy metodologiczne badań własnych*, w którym wskazane zostały dwa rozdziały: rozdział 4. *Metodologiczne aspekty badań nad tendencją do stereotypizacji płciowej uczniów* (s.166-187) oraz rozdział 5 *Analiza i interpretacja wyników badań nad tendencją do stereotypizacji płciowej uczniów* (s. 188-206). Treść wskazuje, że Autorka zna zasady projektowania badań pedagogicznych oraz, iż istotne dane przedstawia na ogół w sposób sprawny i kompletny.

Projekt badań został przedstawiony w rozdziale 4: *Metodologiczne aspekty badań nad tendencją do stereotypizacji płciowej uczniów*. Słusznym wprowadzeniem do tej części jest problematyka pola badań i osadzenie przyjętych w pracy kategorii stereotypizacji płciowej w systemie pojęciowym teorii społeczno-poznawczej ról płciowych Alberta Bandury i Kay Bussey. Z powodzeniem ta partia tekstu może być wzbogacona o treści z podrozdziału 1.11 i opracowana łącznie, prezentując przyjęty interesujący projekt badawczy, który w formie schematu zobrazuje zrealizowany model badań – zwłaszcza, że w treści tego typu informacje znajdujemy. Warto w planowanej publikacji rozprawy (do czego raz jeszcze gorąco zachęcam!) zebrać założenia teoretyczne koncepcji badań łącznie z przyjętą strategią badawczą i wyodrębnionymi kategoriami analiz. Opracowanie schematu modelu badawczego w mojej ocenie lepiej uporządkuje zdefiniowane pojęcia i ukaże ich sposób przyjęcia w badaniu poprzez uzasadnienie „pracujących” kategorii. W kolejnym podrozdziale (4.2) *Operacjonalizacja pola badań* zaprezentowany został problem główny: Jakie są różnice w średnich wynikach testu stereotypizacji płciowej pomiędzy grupą polskich i słowackich nauczycielek objętych badaniem?, który wyznaczył konstrukcję narzędzia pomiarowego identyfikacji stereotypizacji nauczycieli w Polsce i Słowacji (s.169). Jak uzasadnia „Autorka zdecydowała się na skonstruowanie narzędzia w obrębie metody zbierania danych – w metodologii – nazwaną testowaniem. Wskaźniki tendencji do stereotypizacji zakodowano w pozycjach kwestionariusza testu oraz jego wyniku ogólnym. Kwestionariusz stereotypizacji odwoływał się do doświadczeń edukacyjnych nauczycielek i zawierał zdania odnoszące się do opisów sytuacji wychowawczych, które w sposób stereotypowy przedstawiały nauczycielskie reakcje względem uczniów i uczennic” (s.169). Doktorantka ma świadomości możliwości jakie daje opracowane

narzędzie i badanie wydobycia znaczeń nadawanych przez nauczycieli w wybranych obszarach rozpoznawanej rzeczywistości oraz interpretacji tejże rzeczywistości w subiektywnej percepcji (s.170). Opracowane autorskie narzędzie w języku polskim i słowackim stanowi zestaw 12 twierdzeń, z zawartymi wskaźnikami tendencji do stereotypizacji płciowej dokonywanej przez nauczycielki. W dalszej części rozdziału wskazała na dobór próbek badawczych (s.171), Metody analizy danych (s.172), uzasadnienie standaryzacji testu stereotypizacji płciowej w obszarach: moc dyskryminacyjna (s.173), rzetelność (s.174-177), trafność (s.178-185), normalizacja (s.186-187). Uzasadnienie nie budzi zastrzeżeń. Przedstawiona procedura badawcza, choć eklektyczna w niektórych warstwach prezentacji, dowodzi znajomości warsztatu i naukowych podstaw badania.

Rozdział V *Analiza i interpretacja wyników badań nad tendencją do stereotypizacji płciowej uczniów*, stanowi opis i wyjaśnienia niezwykle interesującego pola zjawisk i procesów na styku relacji nauczyciel – uczeń. Zebrany materiał badawczy jest bez wątpienia interesujący i potwierdza opanowanie przez mgr Annę Malisz umiejętności analizy wyników badań własnych, przeprowadzenia dyskusji ich wyników oraz prezentacji wniosków. Uzyskane rezultaty stanowią bardzo interesujący punkt odniesienia w projektowaniu zmian kształcenia nauczycieli ale również doskonalenia uwzględniających rozumienie znaczenia doświadczeń społeczno-kulturowych i wychodzenie ponad przyjmowane stereotypy w rozpoznawaniu rzeczywistości w tym edukacyjnej. Bez wątpienia rekonstrukcja i analiza procesów wewnątrzszkolnych, zwłaszcza na poziomie ukrytym jest zadaniem trudnym, w dodatku mającym wyłonić podobieństwa i różnice wynikające ze specyfiki funkcjonowania oświaty w dwóch krajach Polski i Słowacji. W mojej ocenie nieco szkoda, że Pani mgr Anna Malisz nie zaprezentowała głębiej rezultatów swoich badań, celem wydobycia wszystkich możliwości. Mogę jedynie żałować, iż tak trudne badania wnikające w dodatku w kontekst dwóch państw nie zostały szerzej zaprezentowane i pogłębione, choć materiał badawczy takie możliwości ku temu stwarzał. To trudne zadanie na polu jednego kraju, zaś w przypadku badań porównawczych skala trudności jest bez wątpienia większa. W czynionej analizie Autorka często (siłą rzeczy) odnosi się do kontekstu społeczno-kulturowego nauczycieli z danego kraju, zatem czy nie byłoby korzystniej by treści z rozdziału III (części I) przenieść i uporządkować jako wprowadzenie w prezentacji rezultatów badań? Czytając rezultaty Autorka badań często odnosi się do formalno-prawnych procedur i socjo-kulturowego kontekstu. Stąd takie zestawienie, choć trudniejsze w opracowaniu wydaje mi się w takim ujęciu tematu korzystniejsze. Pozwoli też połączyć przeprowadzoną analizę dokumentów z rezultatami badań i wskazać jednoznaczną platformę pod doskonalenie dotychczasowego kształcenia nauczycieli w przestrzeni uwarunkowań danego kraju.

Ogólnie wyniki badań mgr Anny Malisz dostarczają wielu danych faktograficznych, które mogą inspirować do dalszych badań oraz stanowić materiał porównawczy dla tych, którzy odnosić je będą do innych badań nad procesami wewnątrzszkolnymi oraz przygotowania zawodowego nauczycieli. Ukazują zbieżności i niestety w zdecydowanie większym stopniu rozbieżności między teoretycznymi założeniami a obrazem istniejącym w nauczycielskiej świadomości. Bezsprzecznie wskazują na konieczność wprowadzenia zmian w kształceniu i doskonaleniu

nauczycieli. W mojej ocenie powinny stanowić ważny obszar refleksji zarówno nauczycieli akademickich, jak i edukatorów systemu doskonalenia zawodowego nauczycieli i kierowniczych kadr oświatowych w naszym kraju oraz u naszych sąsiadów. Ze względu na fakt, iż praca dotyczy tematu o dużym znaczeniu dla teorii i praktyki pedagogicznej, warto by Autorka podjęła trud przygotowania tekstu do druku.

W konkluzji z pełną odpowiedzialnością wyrażam przekonanie, że praca autorstwa mgr Anny Malisz pt. *Stereotypizacja płciowa uczniów przez nauczycielki. Polsko-słowackie studium porównawcze* napisana pod kierunkiem naukowym doc. Mgr Mariany Sirotowej, PhD oraz promotor pomocniczej dr Estery Twardowskiej-Staszek jest pozycją nowatorską i wartościową poznawczo. Autorka opracowała podjęty temat w sposób rzetelny, wskazując na umiejętność prowadzenia wielopłaszczyznowych interdyscyplinarnych analiz z uzyskanych materiałów badawczych. Wykazała również bezsporną i zadowalającą znajomość podstaw teoretycznych badanego problemu. Wiele analiz przedstawionych w pracy ma nowatorski i oryginalny charakter w polskiej literaturze naukowej, stanowiące niezaprzeczalny wkład Autorki w dalszy rozwój i poszerzenie pól badawczych we współczesnej pedeutologii.

Na tej podstawie stwierdzam, że przedstawiona do recenzji praca Pani mgr Anny Malisz spełnia wszystkie wymagania stawiane rozprawom doktorskim w obowiązujących przepisach. Wnoszę więc o przyjęcie dysertacji oraz dopuszczenie Kandydatki do dalszych etapów wszczętego przewodu doktorskiego.

Inetta Nowosad

